

INGLIZZABON QALAMKASHLARI ASARLARI O'ZBEK TILIDA

Inog'omjonova Robiya Rustamjon qizi
Toshkent Davlat Transport Universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola, ingliz tilida qalam tebratgan yozuvchilar ijodidan amalga oshirilgan tarjimonlar tarixiga nazar tashlaydi. Bundan tashqari, maqolani o'qish davomida 30 – yillarning tarjima narixiga qaratilgan e'tibor, o'zbek mashhur yozuvchilari tarjima qilgan « Vido», « Odessiya», « Romayana» kabi bir qancha mashhur asarlarni o'qishga muvaffaq bo'lasiz.

Kalit so'zlar : 30 – yillar tarjima tarixi, « Hamlet», Ahmad al – Farg'oniy kitoblari, inglizzabon qalamkashlar, transformatsiya, lug'at, ma'no, Fahrenheit 451 darajasi asari.

KIRISH

Vaqt o'tishi bilan fan-texnika, adabiyot va san'atning rivojlanishi munosabati bilan turli sohalarga oid ko'plab adabiyotlar paydo bo'la boshladi va ularni muloqotda bo'lgan yoki o'z tillaridan boshqa tillariga tarjima qilish zarurati tug'iladi, ya'ni, ona tiliga. Shunday qilib, ko'plab adabiy, tarixiy va ilmiy-texnikaviy asarlar ona tilimizga arab, fors, qisman hind, yunon va usmonli turkiy tillaridan, keyingi bir yarim asr davomida asosiy tillardan bo'lgan rus va G'arbiy Yevropa tillaridan tarjima qilindi.

ADABIYOTLAR TARIXI VA METODOLOGIYA

Mamlakatimizda tarjima adabiyoti ham ona yurt adabiyoti saflarda rivojlanib, uning tarkibiy qismiga aylangan. Shayx Sa'diyning "Guliston", Nizomiy Ganjaviyning "Maxzanul Asror", "Xisrov va Shirin", Firdavsiyning "Shohnoma"si. Kaykovusning "Kabus", Umar Xayyomning to'rtliklari, Xofiz g'azallari, shuningdek, "Ming bir kecha", hindlarning "Kalila va Dimna" ertagi, Robindranat Tagorning romanlari, qirg'iz xalq eposi "Manas", L. N. Tolstoy. romanlar, A. S. Pushkin she'riyati. Muxtor Auezovning "Abay" romani, Tursunzodaning S. Ayniy va M. asarlari, turkman adabiyoti vakillari Maxtumquli, Kerboboyevlar T.G'. Shevchenkoning har bir she'riyati va boshqa yuzlab asarlari o'zbek madaniyati tarkibida mustahkam o'rin egallagan bebaho yodgorlik sanaladi. Ularni va tarjimalarini o'qish orqali biz nafaqat adekvat tarjima yaratishning bosqichma-

bosqich rivojlanishini, balki bu asarlar yaratilgan davrning madaniy hayoti, o'sha davr adabiyotining o'ziga xos yo'nalishi, tili va adabiyoti kabi muhim masalalarni ham o'rganamiz.

Ingliz tilida so'zlashuvchi mualliflar asarlarining tarjimalari soni yildan-yilga ortib bormoqda. V.Shekspirning "Gamlet" tragediyasi 1938 yilda Vohid Zohidov tomonidan ikkinchi marta o'zbek tiliga tarjima qilingan. 1946 yilda Shekspirning "Romeo va Juletta" tragediyasini U.Shekspir o'zbek tiliga tarjima qilgan. 1948 yilda Shayxzoda "Gamlet"ni uchinchi bo'lib tarjima qildi. Asl B.ga ko'ra, Pasternakning rus tilidagi tarjimasidan Cho'lpon va V.Zohidov tarjimasidagi bu she'riy tarjima barcha saytlardan mukammal bo'lgan. 1960 yilda M. Shayxzoda Shekspir dramatik asarlar to'plamining o'zbek tiliga nashr etilishi munosabati bilan tarjima qildi, Shayxzodaz tarjimasini qayta ko'rib chiqib, unga jiddiy tuzatishlar kiritdi. Oxir oqibat, "Gamlet"ning o'zbek o'quvchisi va tomoshabini shakl va mazmun jihatdan asl nusxaga o'xshash tarjimini juda mukammal egalladi. Bugungi kunda ingliz tilida so'zlashuvchi yozuvchilarning o'zbek tiliga tarjima qilingan ko'plab asarlari mavjud. Biz ulardan ba'zilarining nomlarini aytib o'tamiz. Ingliz adabiyotidan yuqorida tilga olingan asarlarning tarjimalaridan tashqari Jeyms Grinvudning "Qo'pol kiyimdagi bola" (1961, N. Turmuhammedov tarjimasini) asari ham bor. A. Konan Doylning "Chipor tasmasi" (1963. V. Rozimatov tarjimasini), "Sherlok Xolms hikoyalari" (1963. M. Mirzoidov). "Baskervillar iti" (1971. N. Habibullaev), R. Kiplingning "Maugli", U. Gerbertning "Ko'rinmas odam" (1961. R. Komilov), Garriet Bicher Stouning "Tom Toganing kulbasi", R. Stivenson "Xazina oroli". G. Xeggardning «Blosholm bekasi» (1975. N. Shomirzayev). Jeyms Oldrijning "Dengiz Shunqori" romani (1977. E. Mirobidov). Amerika adabiyotidan Jek Londonning "Martin Iden" (1968. Q. Mirmuhammedov), "Uch yurak" romanlari va "Hikoyalar to'plami" (1958, F. Abdullaev), Mark Tvenning "Tom Soyer va Geklberri Finning tajribalari". ", "Shahzoda va kuyov" va "Joan d'Ark" (1965, R. Komilov), Oliver Tvist romanlari, Teodor Drayzerning "Baxti karo Kerri", "Amerika fojiasi" (1976. U. Usmonov). F.Kuperning "Oxirgi mogikan" (1973. E. Mirobidov), "Chingachkuk ulkan ilon" (1971. E. Mirobidov) romanlari, Ernest Xemingueyning "Alvido, qurol!" roman. Janubiy Afrika adabiyotidan Piter Abrahamsning "Yorqin yo'llar", "Qabrdagi gullchambar" romanlari va boshqa ko'plab asarlari tarjima qilinib, o'zbek kitobxonlarining keng ommasiga taqdim etildi. Keling , endi ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilingan yana bir asarni ko'rsak . Ushbu asar Fahrenheit 451 darajasi deb nomlanadi. "Fahrenheit 451" Ray Bradbury tomonidan yozilgan futuristik roman hisoblanadi, uning asliy sifati

totalitar jamiyat va kitoblarni yoniga olib kelishga qarshi kurashni aks ettiradi. Asarning nomi, kitoblarning yanishini o'ngaytiradigan haroratni ifodalaydi - Fahrenheit 451. Roman asosan o'qituvchilar va kitobxonlar bilan qarshi kurashni aks ettiradi. Ushbu dunyoda kitoblar va ma'lumotlar mahrum qilingan, va o'qituvchilar kitoblarni yakishib, o'qiydigan kishi yuzaga chiqqanida ularni yoqib tashlaydi. Asarning bosh qahramoni Guy Montag, o'qituvchi bo'lib ishlayotgan, lekin bir kun o'zi fikrini o'zgartirib, kitoblarni o'qishga va ularga qadr bermaga qaror qiladi. Roman totalitar jamiyat, ma'lumot ozgardi, fikr ozgardi va insonning o'zining fikrini qayta ko'rib chiqishi mavzularini ko'rsatadi. "Fahrenheit 451" muhim savollar va g'alati masalalar bilan shug'ullanadi va o'qituvchilar, kitobxonlar va umumiy o'qituvchilar uchun endigina tavsiya etiladi. "Fahrenheit 451" romanida Bradbury futuristik dunyoni tasvirlashda foydalanadigan bir necha muhim konseptlarni muntazam ravishda qarashni o'z ichiga oladi. Ushbu roman totalitarizm, cenzura, ma'lumot ozgardi, insoniyatning muhimligi, fikr ozgardi, ma'rifatning qadrini tushunish va insonning o'zining fikrini o'ziga qayta ko'rib chiqishi mavzularini ko'rsatadi. Roman asosan Guy Montagning hayotidagi o'zgarish va uning kitoblarga qiziqishi bilan boshlanadi. Montag odatiy bir o'qituvchi bo'lib ishlashga oid bo'lsa-da, bir kun u kitoblarni yoniga olib kelishga va ularga qadr bermaga qaror qiladi. Uning bu qarori u hayotida katta o'zgarishlarga sabab bo'ladi va u o'zining fikrini qayta ko'rib chiqishga qaror qiladi. Bradbury romanida kitoblar va ma'lumotlarning muhimligini ta'kidlaydi va ularni hafizaga olishning ahamiyatini ko'rsatadi. U boshqa jamiyatlar va totalitar rejimlar tomonidan kitoblarni yoqib tashlashni bildiradi va bu kitoblar orqali insonlarning o'zining fikrini ifodalashini cheklashni istagan jamiyatlar uchun kutilmagan holatni aks ettiradi. "Fahrenheit 451" aslida insoniyatning ozgina fikrini ifodalash, ma'lumotlarga erishish va o'zining fikrini o'zgartirishga ruxsat berishga qarshi kurashning aks ettirilgan bir xalqaro tanqid. Roman insoniyatning muhimligi va ma'lumotlarga erishishning eng muhim vazifalari haqida g'alati fikrlarni ko'rsatadi va o'qituvchilar, kitobxonlar va umumiy o'qituvchilar uchun o'qishga lozim bo'lgan bir asar sifatida taniladi. Ushbu asarni mashhur tarjimon Mirza Anvar Karimov mohirona qilib o'zbek tiliga tarjima qilgan.

Xulosa : Ingliz qalamkashlari tarix bo'yicha dunyo adabiyoti va san'ati bo'ylab yuqori qiymatga ega bo'lgan. Ularning asarlari o'zlarining vaqtida, shuningdek, bugungi kunda ham ko'p kishi tomonidan baholanib kelmoqda. Ingliz qalamkashlari ichida William Shakespeare, Charles Dickens, Jane Austen, George Orwell, J.K. Rowling kabi mashhur yozuvchilar mavjud. Ularning asarlari

o'zbek tilida ham tarjima qilingan va ko'p kishi tomonidan o'qilmoqda. Ingliz qalamkashlari asarlari ko'p xil mavzularni qamrab oladi: sevgi, jang, siyosat, jamiyat muammosi, falsafa, fantastika va boshqa ko'plab mavzular. Ularning asarlari o'zbek tilida ham o'qilishi va tushunilishi mumkin. Ingliz qalamkashlari asarlari o'zbek adabiyotining rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Ularning muqaddas asarlari o'zbek o'qituvchilari va talabalariga ham ko'p foyda keltirib kelmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. Tarjima Nazariyasi I.Gafurov, O.Mominov, N.Qambarov 2012
2. The Routledge Companion to Translation Studies. Jeremy Munday
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/ilmiy-texnik-matnni-tarjima-qilish-jarayonidagi-asosiy-qiyinchiliklar/viewer>
4. Achilov, Oybek Rustamovich, & Inog'Omjonova, Robiya Rustamjon Qizi (2023). THE ROLE OF LEXICAL TRANSFORMATION IN THE TRANSLATION PROCESS. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3 (4), 288-294.

